

BESLUT
2007-09-20

Dnr Ö 24-2007

SÖKANDE FORSKNINGSHUVUDMAN

Lunds universitet
Institutionen för psykologi
221 00 Lund

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen)

Lunds universitet har hos Regionala etikprövningsnämnden i Lund ansökt om etikprövning för ett forskningsprojekt med titeln "Attityder, etnicitet och tolkning av emotionella ansiktsuttryck".

Regionala etikprövningsnämnden i Lund har, efter att ha inhämtat kompletterande uppgifter från sökanden, i beslut den 12 juni 2007, dnr 236/2007, överlämnat ärendet till Centrala etikprövningsnämnden, se Bilaga 1.

Ansökan avser en studie som vill belysa hur tolkning/perception av andra individers emotionella ansiktsuttryck påverkas av "uttryckarens" etniska tillhörighet, åskådarens attityder mot etnicitet, samt för fördomsfulla åskådare, motivationen att kontrollera fördomsfullhet. Tre olika studier planeras där deltagande forskningspersoner, som rekryteras bland studerande vid Lunds universitet, ska uppskatta olika ansiktsuttryck som presenteras för dem via en dator. De olika ansiktena beskriver människor av olika etnicitet. Olika skattningsskalor kommer att användas som dels mäter forskningspersonernas skattning av ansiktsuttryck dels deras reaktionstid och tveksamhet vid klassificeringar. Vidare kommer enkäter angående attityder gentemot olika grupper att besvaras. I forskningspersoninformationen beskrivs avsiktligt syftet med experimentet ofullständigt då man menar att full information skulle allvarligt påverka resultatet av forskningen. Efter experimentets genomförande får forskningspersonen s.k. "debriefing" med full information en teknik som är vanlig vid denna typ av forskning.

Regionala etikprövningsnämnden har överlämnat ärendet för beslut till Centrala etikprövningsnämnden då nämnden varit oenig dels huruvida forskningen kan anses omfattas av etikprövningslagen, dels huruvida forskningen utförs enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen d.v.s. lagens 4 § punkt 2, dels huruvida forskningen innefattar behandling av känsliga personuppgifter. Ett annat viktigt skäl till oenigheten har varit att forskningspersonsinformationen inte är fullständig eller till och med medvetet vilseledande, vilket av vissa ledamöter inte ansetts förenligt med lagens 16 §, medan andra ledamöter menar att sådan typ av forskningspersonsinformation är nödvändig för att garantera vetenskaplig kvalitet i forskningsprojekt av aktuellt slag en uttömmande information angående syftet med experimentet. Vissa ledamöter har ansett att samtycke enligt 17 § innebär att full information ska ges före experimentets genomförande men i detta fall ges viss information först därefter.

Sökanden, som av Centrala etikprövningsnämnden givits möjlighet att yttra sig över vad regionala etikprövningsnämnden anfört i samband med överlämnandet, har bl.a. påtalat att proceduren som föreslås i denna studie med otydlig information men en s.k. "debriefing" efter experimentet är vanlig inom psykologisk forskning och allmänt accepterad i internationella sammanhang vid liknande problemställningar där en uttömmande information klart skulle kunna förvränga studieresultatet.

Centrala etikprövningsnämndens bedömning

Nämnden tar först ställning till huruvida ansökan kan anses falla inom etikprövningslagens tillämpningsområde. Av betydelse för den frågan är om det kan anses att forskningen utförs enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen psykiskt (4 § punkt 2). Tolkningen av lagen i detta avseende är vanskelig. Nämnden har i några tidigare beslut berört frågan (se t.ex. Ö 14-2005, Ö 40-2005).

Rent språkligt skulle det kunna hävdas att all forskning som sker genom interaktion mellan forskaren och forskningspersonen och som exempelvis består i att avläsa reaktioner på förevisat material, att studera svaren på ställda frågor eller liknande sker enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen psykiskt. Det får dock anses tvivelaktigt om en så långtgående tolkning har varit avsedd. I lagmotiven talas om forskning som sker på sådant sätt att en effekt eller reaktion ska kunna registreras varvid som exempel nämns forskning inom klinisk psykologi för att finna behandlingsmetoder (prop. 2002/03:50 s. 107). Detta talar för att lagstiftaren i detta sammanhang inte har tänkt sig att varje slag av psykisk interaktion ska omfattas av lagen utan att vad man i detta sammanhang åsyftar snarare är metoder som syftar till att försätta forskningspersonen i ett psykiskt tillstånd som avviker från hans normala.

I det aktuella forskningsprojektet avser man att med hjälp av olika datorbilder stimulera forskningspersoner så att man avslöjar vissa omedvetna attityder som avses komma att studeras med hjälp av vissa vetenskapliga metoder. Detta kan enligt Centrala etikprövningsnämndens mening inte anses vara ett sådant slags psykisk påverkan som omfattas av lagen.

Enligt 3 § 1 punkten etikprövningslagen är lagen tillämplig på forskning som innefattar behandling av känsliga personuppgifter som avses i 13 § personuppgiftslagen (1998:204). Inte heller denna paragraf kan anses tillämplig, eftersom man här inte behandlar känsliga personuppgifter om forskningspersonerna utan enbart attityder, som inte kan hänföras till politiska åsikter eller religiös eller filosofisk övertygelse.

Centrala etikprövningsnämnden kommer således till slutsatsen att forskningsprojektet inte omfattas av etikprövningslagen.

I detta läge bör sökandens intresse av ett rådgivande yttrande tillgodoses, något som är särskilt angeläget med hänsyn till den aktuella forskningens vikt och till de etiska komplikationer som kan uppstå i den mån det skulle anses att informationen till forskningspersonerna utan tvingande nödvändighet innehåller en förvrängning av syftet med studien. Ett rådgivande yttrande kan inte avges av Centrala etikprövningsnämnden utan får

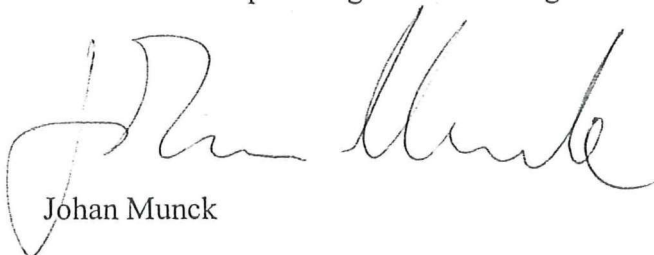
avges endast av regional nämnd. Ärendet bör därför visas åter till den regionala nämnden för detta ändamål.

Centrala etikprövningsnämnden förklarar att den forskning som avses med ansökningen inte omfattas av etikprövningslagen men återförvisar ärendet till Regionala etikprövningsnämnden i Lund för behandling av frågan om rådgivande yttrande.

Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Johan Munck, Lennart Lindgren, Kickis Åhré Älgamo, Gisela Dahlquist, Gunn Johansson, Bo Petersson och Eva Tiensuu Jansson efter föredragning av Gisela Dahlquist. Vid den slutliga handläggningen har dessutom närvarit ersättarna Anitha Bondestam, Peter Höglund och Sighild Westman-Naeser samt juristen Pia Carlsson

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

Johan Munck

REGIONALA ETIKPRÖVNINGS-
NÄMNDEN I LUND, avd 3
Box 133
221 00 LUND
Ann-Marie Kellner, adm sekreterare
046-222 46 16

PROTOKOLL 2007/6

Sammanträde 2007-06-12 kl 13.00

Medicinska fakultetens sammanträdesrum

Stora Algatan 4, Lund

1(2) Ab1

CENTRALA ETIKPRÖVNINGSNÄMNDEN	
Ink	2007-06-25
Dnr:	Ö 2.4 - 2007
Handl:	PA

NÄRVARANDE

Ledamöter

Ordförande

Göran Staafgård

Ledamöter med vetenskaplig kompetens

Johanna Esseveld (deltog ej i beslut av dnr 236/2007, 188/2007, 189/2007)

Bodil Jönsson (deltog ej i beslut av dnr 236/2007, 188/2007, 189/2007)

Ulf Görman

Titti Mattsson

Eduardo Naranjo

Olof Rydén, vetenskaplig sekreterare

Louise Stjernberg

Ronald Stade

Lennart Svensson

Företrädare för allmänna intressen

Eva Martinsson

Carina Nilsson

Nihad Pasalic

Mats Persson deltog ej i beslut av dnr 236/2007, 188/2007, 189/2007)

Övriga närvarande

Administrativ sekreterare

Ann-Marie Kellner

-----utdrag-----

§ 2

Ansökningar om godkännande av forskningsprojekt.

Punkten 6

Dnr 236/2007

Föredragande

Olof Rydén

Forskningshuvudman

Lunds universitet

Forskare som genomför projektet (kontaktperson)

Projekttitel

Attityder, etnicitet och tolkning av emotionella ansiktsuttryck.

Beslut

Nämnden är oenig om utgången av etikprövningen och beslutar med stöd av 29 § etikprövningslagen att överlämna ärendet till Centrala Etikprövningsnämnden. - Nämndens yttrande; se bilaga-

Att utdraget överensstämmer med originalet intygar:

Ann-Marie Kellner
administrativ sekreterare

Exp till:

CENTRALA ETIKPRÖVNINGSNÄMNDEN	
Bilaga till	Ab 1
Ink	2007 -CS- 2 5
Dnr:	Ö 24-2007
Handl:	PA

Yttrande enligt 29 § etikprövningslagen i nämndens ärende dnr 236/2007

Vid behandling av ansökan som avser forskning om attityder, etnicitet och tolkning av emotionella ansiktsuttryck, dnr 236/2007, är nämnden oenig om utgången av etikprövningen. Oenigheten har sin grund i främst följande omständigheter.

1. Den information som ges till forskningspersonen är inte fullständig; den är t o m medvetet vilseledande. Detta är ett förhållande, som enligt delar av nämnden medför att informationen strider mot grundläggande forskningsetiska principer. Informationen uppfyller därmed inte heller de kriterier som ställs upp i 16 § ovan nämnda lag. Mot den bakgrunden kan, enligt samma ledamöters åsikt, den forskning som ansökan avser inte godkännas. Andra ledamöter anser att i ett forskningsprojekt som det föreliggande måste informationen utformas på sätt som skett eller på ett snarlikt sätt. Några forskningsetiska hinder mot att godkänna ansökan föreligger därmed inte enligt sistnämnda ledamöters uppfattning.
2. Enligt informationen till forskningspersonerna kan samtycket återkallas när som helst. Det är emellertid först vid det avslutande samtalet – debriefingen – som det verkliga syftet med forskningen står klart för forskningspersonerna. Det torde då vara för sent att återkalla samtycket. Även detta förhållande innebär en forskningsetisk tveksamhet av sådan karaktär att ansökan, enligt vissa ledamöter, ej skall godkännas. Det har därmed ifrågasatts om samtycket står i överensstämmelse med vad som gäller för samtycke enligt 17 § etikprövningslagen.
3. Det har av vissa ledamöter satts ifråga om den forskning som ansökan avser över huvud taget utgör sådan forskning som omfattas av etikprövningslagen. Dessa ledamöter har på grund härav ansett att ansökan, dvs forskningen, inte skall godkännas. Att i stället avge ett rådgivande yttrande kan inte ses som ett ställningstagande till om ansökan skall godkännas eller inte och påverkar ej bedömningen om det finns en oenighet inom nämnden om utgången av etikprövningen enligt 29 § sagda lag.
4. En fråga som skapar oenighet enligt p 3 ovan är om den ifrågavarande forskningen utförs enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen psykiskt – 4 § 2 p. En annan fråga varom oenighet råder och som leder till oenighet om utgången av etikprövningen gäller om forskningen innefattar behandling av känsliga personuppgifter enligt 13 § personuppgiftslagen – 3 § 1 p. Det är ju inte forskningspersonens ras eller etniska tillhörighet som omfattas av forskningen.

Sedan erforderligt antal ledamöter, i detta fall var det fler än 3, begärt att ansökan skall överlämnas till den centrala nämnden, har nämnden enhälligt beslutat att överlämna ärendet.